

Érindszent településtörténetéhez

Az Ér-melléknek immár irodalomtörténeti szempontból egyik nevezetes faluja, Ady Endre szülőhelye, É r m i n d s z e n t birtoklástörténete meglehetősen tisztázott, a település történetében végbement változásokról azonban alig tudunk valamit.

A települést magát először 1414-ben említik,¹ de természetesen ez korántsem jelenti azt, hogy csak e tájt alakult volna e település önálló faluvá. Középkori és kora-újkorai történetéből a település- és a népiség-változás ismerete szempontjából fontos adatot őrzött meg egy birtoklástörténeti mozzanatra vonatkozó futó utalás. Eszerint 1641. június 9-én Ér-Szent-Királyi Szent-Királyi Istvánnak Mindszent pusztaiban levő birtokából Katalin nevű leánya osztályt kér testvéreitől és ezt június 27-én meg is kapja (Petri: i. m. III, 403). 1641-ben tehát Mindszent pusztá falu volt; természetesen a kor szóhasználatában ezen nem teljes egészében elpusztult falut, hanem csak olyat kell érteni, amelynek lakossága a régebbi állapothoz képest felette megcsappant. Hogy mi idézte elő a település pusztulását, nem tudom, de a lakosság megfogyatkozása már ekkor olyan mérvű volt, hogy az oklevél írójának róla mint pusztá faluról kellett megemlékeznie. Úgy látszik azonban, hogy még ki sem heverhette a település lakossága a pusztítást és már a II. Rákóczi György lengyelországi vállalkozására következő török-tatár büntető hadjáratok további pusztítást okoztak. Erre mutat az a, sajnos, csak késői másolatban fennmaradt, de kétségtelenül egykorú darabról készült 1701-i kérvény, melyben mindegy bizonyly a Mindszentnek a pusztulások során még megmaradt régi lakói Balásházi János, Ferenc és András, Kabay Mihály meg Nyiti (! Nyíri?) Sámuel az erdélyi országgyűlés rendeihez folyamodnak, hogy számukra tízévi adómentességet engedélyezzenek. A rendek az adómentesség idejét sokallva, a szokásosabb három évi adómentesség engedélyezése mellett döntöttek. E határozat ellenére a XVIII. század elejének kuruc—labanc harcai megakadályozhatták azt, hogy a falu lakossága az újabb betelepülések révén erőre kapjon, hisz még 1715-ben is csak 12 jobbágy-háztartás fizet innen adót (Petri III, 406). Ezután azonban a lassan meginduló telepítés és természetes szaporodás útján egyre növekedik a lakosság. Ugyanekkor azonban megjelennek a falu első román lakói is. 1715-ben a 12 jobbágy-háztartás közül 2 román, 1720-ban 31 háztartás közül 27 magyar és 4 román; lélekszám szerint 1715-ben 90 magyar és 18 román, 1720-ban 243 magyar és 36 román van a falu lakói között. Ez a kezdeti román térfoglalás a század közepe felé egyre erősödik

¹ Petri Mór: *Szilágy vm. mon.* III, 397 kk.

1733-ban már 20 Mindszenti román családról tudunk. Ez legalább 120 lelket, de a román családok népes voltát tekintve, lehet, hogy ennél is többet jelent. 1750-ben, tehát alig két évtizeddel később már 377 görögkatolikus lelket mutattak innen ki; ezek alighanem mind románoknak tekinthetők. Egy századdal később, 1847-ben 252 magyar lakos mellett 560 görögkatolikus, tehát közel ugyanennyi román lakosa volt Mindszentnek.² A számadatok szerint ugyan a lakosság aránya a század vége felé valamennyire a magyarság javára változott, de legalább 1890-ig a magyarság (333) nem tudta a románság (399) számát meghaladni.

E népiség-változás okát az előbb érintett pusztítások nyomán keletkező telepítés jelzi. A telepítés és egyben a változás kezdeti időpontja is a kérvény keltének időpontjával közel egy időre eshetik.

A kérvény-másolatot P e s t y F r i g y e s nek a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában lévő helynév-gyűjteményében egy 1864-ből való nagyon hibás, de sajnos, csak így fennmaradt másolat őrizte meg.³ A másolat nyilvánvaló hibáit kijavítottam, rövidítéseit feloldottam, helyesírásának kétségtelenül nem az eredetiből származó következetlenségeit eltüntettem.

Punctum.

Nemes Erdély országának három nemzetből álló Statusihoz Nagyságtokhoz s Kegyelmetekhez Balázsházi Jánosnak és Ferencznek, Andrásnak, Kabay Mihálynak és Nyiti (!)⁴ Sámuelnek alázatos supricaciojok (!).

Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek jelentjük alázatosan, mivel Közép Szolnok vármegyében az Ér mellett az időknek ellenkezési török, tatár és egyéb kóborlók miatt az mi réghi eleinkről reánk örökség szerint maradt puszta Mindszent nevű Prodiunk (!) elpusztulván, negyven esztendő már elmultanak, hogy pusztán és lakosok nélkül vagyon, mivelhogy az tatár járásakor Rákoczi fejedelem idejében a tatár minden lakosít elvitte volt. Minket pedig egynehányunkat megmarasztván, sok bujdosásink és hányodásink után szándékunk Isten segítségéből az, hogy ős helyünket magunk is megülnök és másokat is megtelepítettnök (!). De mivel igen megnyomorodtunk, ha Nagyságtok s Kegyelmetek istenes grátiája hozzánk nem accedál azon jó intencionkban és félünk, hogy nem procedalhatunk, jöllehet, hogy mi is Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek alázatos szegény szolgálai maradunk, ha mi is alkalmatossá tétetnénk azon helyünkben levő megtelepedésre.

Könyörgünk alázatosan Nagyságtoknak s Kegyelmetek szokott atyai grátiái mi reánk is felderitvén, méltoztassék Nagyságtok s Kegyelmetek, ha azon helyünkben telepedünk bárcsak tiz esztendő forgásaikban az adózástól és egyéb exactioktól immuniálni, hogy mi is épülhessünk és ne kellésék östől maradt helyeinket siralmas szemekkel mások hátok megül keservesen óhajtunk.

² Az adatokra nézve l. Petri III, 406—7.

³ A tévesen *Helységnevtár*-nak nevezett gyűjtemény *Fol. Hung. 1114* jelzet alatt található; az itt közölt kérvény-másolatot e gyűjtemény XXIV. kötetében Érmindszent helyneveinek felsorolásához mellékelve találtam.

⁴ Alighanem a *Nyíri* név elírása.

Kiért az Úr Isten Nagyságtokat s Kegyelmeteket adja (!)⁵ s mi is az Nagyságtok s Kegyelmetek istenes és atyai grátiáját életünk fogytaiglan alázatosan meg szolgáljuk.

Ez Instántia Resolútiója. Ha az odavaló ős jobbágyok visszatelepednek, három esztendeig immunisok lehetnek, de nemes emberek, avagy más idegen emberek, mások jobbágyi, zsellérek nem immunitáltak.⁶ Anno 1701. 22 Febr. Guberni Camina (?) Regio per Ludovicum Nalaczi secret.

A másolat hitelül: Ér Mindszent 1864 évi Septem. 16-án Zajár (!) I. Károly jegyző.

Szta

⁵ Talán az *áldja* elírása.

⁶ Utána négy betű *Albre (?)*; kétségtelenül a keltezés helye.